

Akademik Sahtekârlık ve İntihal Üzerine Bir Araştırma: Türkiye'deki Mevcut Durum

Sinem ŞENTÜRK*

*Marmara Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Gazetecilik Anabilim Dalı,
Bilişim Bilim Dalı,
sinem.senturk@marun.
edu.tr

 [https://orcid.org/
0000-0003-2656-5272](https://orcid.org/0000-0003-2656-5272)

Anahtar Sözcükler

İntihal, Akademik
Sahtekârlık, Bilim Etiği.

Key Words

Plagiarism, Academic
Fraud, Science Ethics.

Atıf/Citation

Şentürk, S. (2020). Akade-
mik sahtekârlık ve intihal
üzerine bir araştırma:
Türkiye'deki mevcut durum.
ISophos: Uluslararası
Bilişim, Teknoloji ve Felsefe
Dergisi, Cilt 3, Sayı 5, ss:
1-14.

Özet

İntihal ve yayın etiği sürecine odaklanan bu araştırma, akademik sahtekârlık ve intihal açısından "kötü durumdaki" akademinin Türkiye'de kendini sürekli tekrarlanması sorunsalına yeni bir bakış açısı getirilmeye çalışılmıştır. Murat Eren'in "Türkiye Akademisinin Arka Sokaklarından Tez Manzaraları (2012)" adlı çalışması gibi ikincil kaynaklardan elde edilen Türkiye'deki lisans üstü tezlerdeki intihal ve akademik sahtekârlık unsurları, nitel çözümleme yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Yapılan analizler ve teorik araştırmalar, Türkiye'de intihal ve akademik sahtekârlığa karşı çeşitli türden tepkilerin yetersiz olduğunu, bu türden etik ihlallerin gerçek akademisyenlerin çalışmalarına ve akademinin imajına zarar verdiğini, böylece toplumun akademiden beklentisini ve akademiye yatırımını olumsuz etkilediğini göstermektedir. Araştırmada, intihal ve akademik sahtekârlığın önlenmesine ilişkin bir dizi etik ilke ve hukuki norm da önerilmiştir.

A Study on Academic Fraud and Plagiarism: The Current Situation in Turkey

Abstract

Focusing on the process of plagiarism and publication ethics, this research has tried to bring a new perspective to the problem of the constant repetition of the academy in Turkey in terms of academic dishonesty and plagiarism. The elements of plagiarism and academic dishonesty in postgraduate theses in Turkey, which were obtained from secondary sources such as Murat Eren's Thesis Scenes from the Back Streets of the Turkish Academy (2012), were analyzed using the qualitative content analysis method. The analyzes and theoretical researches show that various kinds of responses to plagiarism and academic dishonesty in Turkey are insufficient, that such ethical violations damage the work of genuine academics and the image of the academy, thus negatively affecting the expectation and investment of the society from the academy. A set of ethical principles and legal norms regarding the prevention of plagiarism and academic dishonesty are also proposed in the research.

1. GİRİŞ

İntihal, Arapça bir sözcüktür ve Türkçe karşılığı “aşırma” olarak verilmektedir. Türk Hukuk Sözlüğünde tanımı ise şöyledir: “Başkasına ait bir telifi, güzel sanatlardan bir eseri kendisine nispet etmek; bir kitabın ibarelerini, musiki bestesinin namerlerini, takdim ve tehirle veya baştanbaşa hissedilir derecede ifade tarzını tahrif ile kendi adına vermektedir” (Karıncı, 2002, s. 630).

İntihalde temel bir şart vardır: Özgün bir eserin özelliklerinin çalıntı bir esere aynen geçmesi. Bir eserden esinlenebilir ancak yazar kendi özelliklerini metne yansıtmak zorundadır. Yazarın kendi özelliklerini yansıttığı eserlerde, başka bir eserden esinlenme olsa bile burada intihalden bahsedilemez (Karıncı, 2002, s. 631). Başka bir deyişle bir eseri, bir düşünceyi kaynak göstermeksizin kendine aitmiş gibi sunmak bir intihaldir. En çok karşılaşılan intihal türü, bir eserden alıntı yapıp eserin ve yazarın adının belirtilmemesidir. Literatür kapsamında belli konular üzerinde öne çıkarılan ve tanımlanan intihal, en genel ve ortak görüş olarak “bir başkasının fikir ve görüşlerinin kaynak belirtilmeden kullanılması”dır. Merriam-Webster çevrim içi sözlüğüne göre “çalmak (başka birinin fikirlerinin kendinmiş gibi göstermek)”, “kaynak belirtmeden kullanma” ve “edebî hırsızlık yapmak” (What is Plagiarism, 2010) olarak tanımlanır. Bu tanımlamalar bağlamında üzerinde durulan kısım ise kasıtlı yapılan intihaldir; başka bir deyişle bir başkasının olan bir fikrin, buluşun, araştırma sonuçlarının veya araştırma ürünlerinin bir bölümünün ya da tüm bölümün kaynak gösterilmeksizin istemli olarak kopyalanmasıdır (Aksan vd., 2002).

İntihal, bilimsel yanıltma olarak incelendiğinde üç gruba ayrıldığı görülmektedir. Bunlar, bilimsel korsanlık, aşırma ve saptırmadır. Bu sınıflandırmalara göre bilimsel yanıltma ve/veya etik dışı davranışların örnekleri görülmektedir. İntihali bu sınıflandırmadan ayıran en temel özellik, bilimsel intihalin merkezinde konumlandırılmış atfin olmasıdır (Uçak ve Birinci, 2008, s. 191).

Mevcut bilgi teknolojisi çağında internet ve diğer elektronik medya, tüm paydaşlar için eğitim deneyimlerini geliştirme potansiyeli nedeniyle yaygın olarak kullanılır. İnsanlar bilgi zenginliğini bulma ve kullanma konusunda özgür olduklarından çoğu durumda, kopyala-yapıştır yoluyla intihal yapma eğilimindedir. Buradaki önemli durum, farkında olmadan yapılan intihalin ne olduğunun bilinmemesidir ki yapılan çalışmalar (Bkz. Dey ve Sobhan, 2006; Başpınar ve Çakıroğlu, 2019) bunu açıkça göstermektedir. İntihal sadece son zamanlarda tartışılan günümüze özgü bir sorun değildir; tarihte hep var olmuş bir sorundur. Günümüzde intihalin artışının bir nedeni kuşkusuz birçok bilginin ve kaynağın World Wide Web (WWW)’de depolanması ve eski zamanlara göre daha kolay erişim sağlanmasıdır (Yavuzdoğan, 2017, s. 229). Diğer bir sorun ise akademik sahtekârlık olarak tanımlanan kopyadır. **Kopya**; bir sanat eserinin veya yazılı bir metnin taklidi, asıl karşısı, bir sınavda soruları cevaplamak için başka birinden veya yerden gizlice yararlanmadır. Kopya çekmek, ödevleri kopyalamak ve gizlice yararlanmak gibi filler de intihalin kapsamı içindedir. Alan literatürü, öğrencilerin sınav ortamlarında kopya çektiklerini, ödev hazırlarken **kopyala-yapıştır** komutuyla içerik oluşturduklarını doğrular niteliktedir (Gümüşgöl vd., 2013).

Kansu, intihalin tanımlarken bilimsel yanıltmanın altında bilimsel korsanlık, intihal ve saptırma kavramlarıyla gruplandırır: **Bilimsel korsanlık**, başka araştırmalardaki verilerin araştırmanın bilgisi dışında izin almaksızın kullanılması; **intihal**, başkasının fikir ve çalışmalarını çalarak ve atıf yapmaksızın sahiplenilmesi; **saptırma**, var olmayan bilgilerin ve verilerin varmış gibi kullanılması ve var edilmesidir (Uçak ve Birinci, 2008, s. 190). Gerek bilim çalışmalarında gerekse literatürde atıf yapmak, atıf yapan ve atıf yapılan belge arasında bir bağ kurmak anlamına gelir (Al ve Coştur, 2007, s. 144). İntihal yalnızca yararlanılan çalışmaya atıf yapılmaması değildir. Kaynak göstererek ya da kaynak göstermeyerek yapılan iki farklı intihal türü söz konusudur:

- i. **Kaynak göstermeden yapılan intihaller** arasında; gerçekte katkısı olmadığı halde adı makalede geçen **hayalet yazarlık**, pek çok kaynaktan alarak kendine aitmiş gibi

gösterme şeklindeki **mevcut yazı**, alıntılanan paragraf içindeki anahtar kelimeleri değiştirme şeklindeki **yetersiz gizleme** (kılık değiştirme), kendine ait önceki eserlerinden aynen alma şeklindeki **kendinden aşırma** vb. yer alır.

- ii. **Kaynak göstererek yapılan intihaller** ise arasında ise yazar adını verip eser künyesinin vermemek şeklindeki **unutulan dipnot**, yanlış bilgi vererek ilgili esere ulaşılmasını engellemek şeklindeki **yanlış bilgilendirme**, alıntıya kaynak gösterilen fakat alıntının nerede başlayıp bittiğini belirten tırnak işaretinin kullanılmaması şeklindeki **mükemmel alıntı**, ilgili eserlerin tümüne atıf yapmak fakat kendi fikrini hiç belirtmemek şeklindeki **becerikli alıntı yapma**, metinde bazı yerlerde kaynak vermek fakat geri kalanında göstermeyerek sanki kendisininmiş gibi gösterme şeklindeki **mükemmel suç** vb. (Uçak ve Birinci, 2008, s. 191-192).

İntihale neden olacak ve son zamanlarda etkisini artıran fikir hırsızlığının ve akademik sahtekârlığın sebepleri; yazıyı para ödeyerek ve/veya ödemeyerek başkasına yazdırmak ve internetten doğruluğu kesin olmayan, kaynağı net olmayan bilgileri kendisininmiş gibi kullanmaktır. Akademik çalışmalarda özellikle intihal sorunu ilgilenilmesi gereken, önem teşkil eden bir alandır. **Akademik hırsızlık** ya da **akademik sahtekârlık** da intihal olarak kabul edilir.

Medyaya Yansımış İntihal Vakaları

Son zamanlarda teknolojinin gelişimi ve internetin yaygın kullanımı doğrultusunda, yükseköğretim alanında çokça tartışılan intihal, bir fenomen haline gelmiştir (Toprak, 2017, s. 4). Önceki zamanlardan günümüze birçok aşırma konusu kamuoyuyla paylaşılmış ve tartışılmıştır. Ülsever'in "Bilimde aşırma ve müsteşarlık" başlıklı köşe yazısı (*Hürriyet*, 2005), hükümet görevlisi bürokrat bir profesör ve yardımcı doçentin birlikte yazdıkları bir kitaptaki, başka bir profesörün kitabından yapılan intihalleri ulusal gündeme taşımıştır. Kitap, başka bir eserden yaptığı alıntılara hiçbir referans göstermemiştir. Aynı yazıya göre, kitabın ortak yazarlarından profesör, kusurun kendisinde olmadığını, yardımcı doçentin bilgisizlik ve acemiliği yüzünden bu sorunun yaşandığını ileri sürmüştü. Gündeme gelen tartışmalar, söz konusu kitabın basımının durdurulması ve yayından geri çekilmesi ile sonuçlandı. Bürokratların akademide çalıştıkları dönemde yaptıkları etik ihlallere dair başka bir örnek ise Avusturyalı bir bakanla ilgilidir. *Hürriyet*'in 10 Ocak 2021 tarihli haberine göre Avusturya'da bir hükümet görevlisi, "doktora tezi çalışmalarında usulsüzlük yaptığı iddialarının ardından (*Hürriyet*, 2021)" bakanlık görevinden istifa etmişti.

İntihalın "başkasının çalışmasını kopyalamak veya özgün fikrini ödünç almak" şeklinde tanımlanması bu için ciddiyetinin tam kavranamadığını göstermektedir. İntihalde asıl olan şudur: Sahibine atıf yapılmayan her alıntı, özgün bir fikrin çalınmasıdır ve sonuçları her açıdan kötü niteliktedir (Yaşar, 2018, s. 37). *BirGün* (2018) gazetesinde çıkan haberin başlığı şu şekildedir: "Çevriyi intihal yaptı, profesör oldu". Habere göre, bir özel üniversite profesörü, Neville Hacker'ın yazdığı **Novak's Gynecology** adlı kitabın ilk 5 bölümünün çevirisini kullanarak yazdığı **Kadın Hastalıkları ve Doğum Bilgisi** adlı eser ile profesör olmuştu ve işin ilginç yanı ise intihal yaptığı eserin çevirisini asistanına yaptırmış olmasıydı. Durumu fark eden asistan, 2014 yılında Türk Tabipleri Birliği (TTB) ve Yükseköğretim Kurulu'na şikâyetinde bulundu. İstanbul Tabip Odası (İTO), şikâyetin ardından profesör hakkında soruşturma açtı. İki yıllık bir soruşturma sonunda profesörün hatalı olduğuna hükmederek **15 günlük meslekten men ve 645 TL para cezası** verdi. Kurum, bu kararın gerekçesini, profesörün "başkasına ait bir eserin bir bölümünü atıfta bulunmadan kendi eseri gibi sunduğu" ve "yayın etiği kurallarını ihlal ettiğinin anlaşıldığı" şeklinde açıkladı. Fakat profesör, intihal yapmış olsa bile zaman aşımı nedeniyle ceza almaması gerektiğini iddia eden tuhaf bir itirazda bulundu (*BirGün*, 2018).

Üner (2011), Almanya'da tespit edilen bir intihal vakasını "Martin Luther'in ülkesinde bir istifa" başlıklı köşe yazısında kaleme aldı. Yazıya göre bir Alman bakan, intihal yapmakla, başka bir ifadeyle kaynak göstermeden başkalarının çalışmalarını kendi tezinde kullanmakla

suçlanmıştı. Olayın ortaya çıkmasının ardından, bakana doktora derecesi veren Beyrut Üniversitesi, verdiği dereceyi geri almıştı. Bakan ise bu suçun ülke gündemi ile daha fazla ilişkilendirilmemesi için **görevinden istifa etmişti** (Milliyet, 2011).

Toprak (2017) yüksek lisans ve doktora tezlerinin özgünlüğünü ve intihal parametrelerini incelemek amacıyla Türkiye'deki akademik yazının ne derece nitelikli olduğunu ortaya çıkartmak için bir çalışma yapmıştır. Sözü edilen çalışmada, **600 adet yüksek lisans ve doktora tezini**, Turnitin İntihal Denetleme Programı aracılığıyla incelenmiş ve benzerlik oranının bu tezler arasında yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaların sonuçları doğrultusunda Türkiye'deki nitelikli akademik yazının üzerinde durulması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

1.2. İntihalin Nedenleri

TÜBA'nın hazırladığı **Bilimsel Araştırmada Etik ve Sorunları** adlı kitapta intihalin nedenleri 4 başlık altında sıralanmaktadır:

- i. Akademik eğitim aşamalarda bilimsel araştırma eğitiminin ve disiplinin verilmemesi ve bilim etiğinin üzerinde çok fazla durulmaması
- ii. Yükselme, kabul görme, üne kavuşma hırsının aşırma gibi birçok etik olmayan davranışlara yol açması
- iii. Nitelikli çalışmalardan ziyade çok fazla sayıda yayın yapılması saygınlığı artırması
- iv. Bilim insanlarının aldıkları maddi destekler ve hızlı yayın yapma eğilimi
- v. Elde edilen burs, proje veya sanayi desteğini yitirmeme isteği (Aksan vd., 2002, s. 40-41).

İnternetin intihale etkisi de önem arz etmektedir. Nitekim **internette bulunan her bilginin kamu malı olduğu yanlışlığı** da intihali önemli derece artıran bir durumdur. İnternet çift taraflı bir etki yarattığından, intihale yol açtığı gibi, intihalin ortaya çıkarılması da kolaylaştırmaktadır (Uçak ve Bilici, 2008, s. 194). Bu bağlamda veri ağırlıklı bilim, "kötü veriyi, delillerin dijital manipülasyonunu, intihal fırsatlarını" bünyesinde barındırmaktadır (Işıklı, 2014, s. 107). Bununla birlikte internet hem intihalin gerçekleşmesini hem de intihalin tespit edilip önlenmesini kolaylaştırmaktadır.

Uzmanları ya da akademisyenleri intihal yapmaya hangi sebeplerin ittiğine dair birçok görüş ortaya atılmıştır. Uzbay (2006), intihal yapma nedenlerini **mantığa büründürme safsataları** bakımından ele almış, bu safsataları ise "Bir şey olmaz abi mantığı", "İdare et abi mantığı" ve "Bak bu sefer idare ediyorum mantığı!" şeklinde sıralamıştır. Dolayısıyla **akademik yanıltmanın çözümü** üzerinde intihali yapan kişinin sorumluluk almasının yanı sıra her iki tarafın da bu sorumluluğu alması zorunluluktur. Birçok farklı çalışmada (Bkz. Tayfun vd., 2020; Başpınar ve Çakıroğlu, 2019; Kösem ve Yoldaş, 2018; Bilgi, 2017; Iberahim vd., 2013; Dey ve Sobhan, 2006), **intihalin farklı nedenlerden kaynaklandığı** ifade edilmektedir. Gerdeman'a (2000) göre akademisyenleri intihal gibi bir akademik usulsüzlüğe yönlendiren üç ana faktör bulunmaktadır:

- i. Bireysel özellikler,
- ii. Akran grubunun etkileri,
- iii. Yöntem, öğretmen etkileri ve örgütsel politikalar (Gerdeman, 2000'den akt. Kırıl ve Saracaloğlu, 2018, s. 326).

Akademisyenlerin intihal yapmasına neden olan **bireysel özellikler**; akademik yükselme, yaş, sosyal faaliyetler ve cinsiyet olarak ele alınmaktadır. Tayfun'un (2020, s. 2633), "Akademik Sahtekârlık ile İlgili Öğrenci Eğilimlerinin Belirlenmesi: Turizm Fakültesi Örneği" adlı çalışmasına göre, **intihal eğilimleri** ve **akademik usulsüzlük davranışları**, öğrenim görülen sınıf farklılıklarına göre değişkenlik göstermemiştir. Nitekim cinsiyet

değişkenine göre yapılan değerlendirmelerde kız öğrencilerin erkeklere oranla araştırma sürecinde, proje çalışmalarında akademik sahtekârlık eğiliminin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. **Akran grubunun etkilerinde** de intihal yapan bireyler bunun normal ve mümkün olabilirliliği şeklinde düşünmekte ve öğrencilerin birbirini taklit etmesinden ötürü akademik sahtekârlık gösterme eğiliminde oldukları belirtilmektedir. **Yöntem ve öğretmen etkilerinde** ise öğretmenlerin tutumları önem arz etmektedir çünkü intihal yapan öğrenciler hakkında kaygı duyan ve bunu dile getiren öğretmenlerden ders alan öğrenciler intihal yapmaktan kaçınabilmektedir fakat kendini tekrarlayan ödevlerin verilmesi, kontrol edilmiyor algısı yaratan öğretmenlerden ders alan öğrencilerin intihale daha çok eğilimli oldukları görülmektedir (Odabaşı vd., 2007, s. 510). Öğretmen adaylarının akademik usulsüzlük ve intihal kapsamındaki görüş ve deneyimlerinin incelendiği başka bir çalışma da Özden ve arkadaşlarına (2015) aittir. Bu çalışmanın örneklemini Dumlupınar Üniversitesi'ndeki 1119 öğretmen adayları oluşturmuş ve bu öğretmen adayları üzerinde gerçekleştirilen araştırmanın verileri anket yoluyla toplanmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre öğretmen adaylarının tamamına yakını akademik sahtekârlığın etik olmadığını ve bu tutumun önlenmesi gerektiğini belirtmiş olsalar da öğretmen adaylarının **%95 oranında** yükseköğrenim hayatında intihal içeren davranışlar sergilediği görülmüş fakat sadece %7'ye yakınının öğretim görevlileri tarafından uyarılmış ve cezalandırıldığı tespit edilmiştir.

1.3. Türkiye'de İntihale İlişkin Yaptırımlar

İntihal yaptıkları gerekçesiyle ile birçok akademisyenin unvanları geri alınmış ve görevlerine son verilmiştir. Fakat burada bir yanlış algı, genelleştirilmiş durumdadır: İntihal yalnızca akademisyenleri ilgilendiren bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilgiye ve kaynağa hızlı erişim sonucunda, öğrenci tezlerinde de birçok intihale rastlanmaktadır. Her türlü akademik metindeki intihal sorununa yönelik Yükseköğretim Kurumları tarafından 2016 yılında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi'nde birtakım değişiklikler yapılmış; etik ihlal türleri ve etik ihlalin bir türü olan intihalin suç olduğu kabul edilmiş ve aynı zamanda etik ihlallerin yaptırımları açıklanmıştır (Yavuzdoğan, 2017, s. 230).

Akademik sahtekârlığın bir türü olarak karşımıza çıkan intihale yönelik yaptırımların tartışıldığı çalışmalar mevcuttur. Ünal, Toprak ve Başpınar'ın (2012) gerçekleştirdiği çalışmada, Türkiye'deki bilim etiğine uygun olmayan davranışların ve denetim ve düzenleme noktasında yetersiz olduğu kanısına varılmıştır. Bu sebeple atama ve yükselme hırsı nicelik bakımından artmış ve dolayısıyla intihal davranışın da arttığı belirlenmiştir. İntihal eylemleri karşısında **cezai yaptırımların yetersizliği** üzerinde durularak YÖK'ün etik yönetmeliğindeki maddelerin tekrar düzenlenmesi için öneri de bulunulmuştur. Bilimsel ihlale ister gerçeğe aykırı çarpıtma, uydurma, sahtecilik isterse yayın etiğine aykırılık olsun etik dışı fiili sehven, ihmalen veya kasten işleyenlere, farklı derecelerde ceza verilir:

“Söz konusu davranışı işlediği eserle kazandığı unvanını kaybeder. Disiplin cezası yönünden ise, suçu kasten işlemişse, etiğe aykırı bu durumun bulunduğu yayınların nitelik ve niceliğine göre uyarma, kınama, aylıktan kesme veya kademe ilerlemesinin durdurulması ile cezalandırılır ve yönetim görevinden alınır. Suçu sehven veya ihmalen işlemesi durumunda ise cezası bir derece hafifletilebilir” (Ünal, Toprak ve Başpınar, 2012, s. 21).

Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 26. maddesinde aşağıdaki ilk dört eylem **disiplin suçu**, 5. eylem ise **meslekten çıkarma cezası** gerektiren kusurlar olarak tanımlanmıştır:

- i. İncelemek üzere görevlendirildiği bir eserde yer alan bilgileri eser sahibinin açık izni olmaksızın yayımlanmadan önce başkalarıyla paylaşmak (1. fıkranın g- bendi),
- ii. Mükerrer yayınlarını akademik atama ve yükselmelerde ayrı

- yayınlar olarak sunmak (3. fıkranın f- bendi)
- iii. Bir araştırmanın sonuçlarını, araştırmanın bütünlüğünü bozacak şekilde ve uygun olmayan biçimde parçalara ayırıp birden fazla sayıda yayımlayarak bu yayınları akademik atama ve yükselmelerde ayrı yayınlar olarak sunmak (3. fıkranın g- bendi),
- iv. Aktif katkısı olmayan kişileri yazarlar arasına dâhil etmek veya olan kişileri dâhil etmemek, yazar sıralamasını gerekçesiz ve uygun olmayan bir biçimde değiştirmek, aktif katkısı olanların isimlerini sonraki baskılarda eserden çıkartmak, aktif katkısı olmadığı hâlde nüfuzunu kullanarak ismini yazarlar arasına dâhil ettirmek (3. fıkranın h- bendi),
- v. Bilimsel araştırmalarda gerçekte var olmayan veya tahrif edilmiş verileri kullanmak, araştırma kayıtları veya elde edilen verileri tahrif etmek, araştırmada kullanılmayan cihaz veya materyalleri kullanılmış gibi göstermek, destek alınan kişi ve kuruluşların çıkarları doğrultusunda araştırma sonuçlarını tahrif etmek veya şekillendirmek (4. fıkranın g- bendi),
- vi. Başkalarının özgün fikirlerini, metotlarını, verilerini veya eserlerini bilimsel kurallara uygun biçimde atıf yapmadan kısmen veya tamamen kendi eseri gibi göstermek (26. maddenin 5. fıkrası).

İntihalin suç olarak belirtilmesi yalnızca YÖK'e yönelik olmamakla birlikte Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na (FSEK) göre de suçtur. FSEK'te **telif hakkı ihlalleri ve cezaları** şöyle tanımlanmıştır:

"Alenleşmiş olsun veya olmasın, eser sahibi veya halefinin yazılı izni olmadan bir eseri umuma arz eden veya yayımlayan, sahip veya halefinin azılı olmadan, bir esere veya çoğaltılmış nüshalarına ad koyan, başkasının eserini kendi eseri veya kendisinin eserini başkasının eseri olarak gösteren veya (...) hallerde kaynak göstermeyen veya yanlış yahut kifayetsiz veya aldatıcı kaynak gösteren kişiler hakkında üç aydan bir yıla kadar hapis ve 300 milyon liradan 600 milyon liraya kadar ağır para cezasına hükmolunur" (FSEK, 71 Madde, 3. fıkra).

Türkiye'de TÜBİTAK, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) ve YÖK'te bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırı faaliyetleri tespit edilmekte ve önlenmesine yönelik çalışmalar yürütülmektedir. TÜBİTAK bünyesinde "Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu" oluşturulmuş, bununla birlikte TÜBİTAK Bilim Kurulu tarafından doktora derecesi ve üzerinde akademik yetkinliğe sahip öğretim üyelerinin bilimsel makalelerinde benzerlik analizi yapmak maksadıyla Türkiye'deki üniversitelere birçok hizmet sunulmuştur. Şu an Turnitin İntihal Tarama Programı; ödev, rapor ve tez türü dokümanlarda benzerlik analizi yapmak üzere akademik personeller, öğrenciler, araştırmacılar ve diğer personeller tarafından kullanılmaktadır.

Akademideki etik ihlallerin önüne geçebilmek için genel bir ahlaki tutum olarak **akademik dürüstlük** önerilmektedir. Avrupa Akademik Dürüstlük Ağı (European Network for Academic Integrity – ENAI) Projesi, en başta intihal, akademik etik, bilimsel değerler ve akademik dürüstlük konularında farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır. ENAI sadece öğrencilere değil, tüm akademik özneler (öğretim üyesi, araştırmacı, doktora sonrası araştırmacı, idari personel, yönetici, etik kurul vb.) odaklanmaktadır. Bu projede, akademide etik ihlallere çözüm olması umulan üç ana çıktının geliştirilmesi öngörülmektedir:

- i. Yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları ve öğrenciler için eğitim materyalleri,
- ii. Akademik dürüstlük üzerine sektörler arası iş birliğini artırmak

- iii. için araç takımı,
Akademik dürüstlüğün geliştirilmesi için el kitabı.

Üçüncü çıktı, akademik dürüstlük için genel kurallar, akademik dürüstlüğe ilişkin terimler sözlüğü, öğrenci, öğretim elemanı ve araştırmacılar ve yöneticiler için bireysel ve kurumsal öz değerlendirme araçları gibi yedi alt çıktıdan oluşmaktadır. Sözü edilen raporda akademik dürüstlük şu şekilde tanımlanmaktadır: Eğitim, araştırma ve bilimsel ortamlarda karar verme ve uygulama aşamalarına yön veren etik kurallara, mesleki ilkelere, standartlara, uygulamalar ve mütemadiyen değerler sistemine uyum sağlama (ENAI, 2018, s. 8).

2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, “sosyal gerçekliğin anlaşılmasına ve algılanmasına yönelik olarak yapılan nitel araştırma yöntemlerinden” (Yıldırım, 1999, s. 10) **doküman/metin analizi** tekniği kullanılmıştır. Nitel bir araştırma olan bu çalışmada teorik kısımda literatür taraması yapılmış ve uygulama kısmında ikincil kaynaklarla toplanan veriler analiz edilmeye ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden metin analizinin araştırmacılar tarafından yapılmış pek çok tanımı bulunmaktadır. Yıldırım’a (1999, s. 85) göre nitel araştırma, “gözlem, görüşme ve belge analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların gerçekçi ve bütüncül nitel bir sürecin izlendiği bir araştırmadır”. Gönç’e (2009, s. 85) göre nitel araştırma, “yorumlayıcı yaklaşıma” dayanmaktadır (Gönç, 2009, s. 85). Araştırmada veri toplama tekniği olarak gerek ön araştırma aşamasında gerekse araştırma süreci boyunca kullanılan **ikincil veri kaynakları** olarak adlandırılan **ikincil kaynaklara** başvurulmuştur. Verilerin değerlendirilmesi sürecinde öncelikle yeni tarihli eserlerden daha eski tarihli eserlere doğru doğru gidilmiştir.

3. Araştırmada Elde Edilen Bulgular ve Analizler

Toprak’ın (2017, s. 7), “Türkiye’de Akademik Yazı: İntihal ve Özgünlük” adlı çalışmasında, incelediği **600** tezden **yüksek oranda intihal içeren** tez sayısının **207** olduğu; bu oranın yüksek lisans tezlerinde 173, doktora tezlerinde ise 34 olduğu belirtilmiştir. İbrahim ve arkadaşlarının (2013), “Academic Dishonesty: Why Business Students Participate in These Practices?” adlı çalışması; akademik sahtekârlığın dünya çapında okullarda, kolejlerde ve üniversitelerde ciddi boyuta ulaştığını ve üniversitelerdeki kopya çekme sıklığının ve/veya aldatmanın yaygınlaşması ile iş yaşamındaki aldatmanın yaygınlaşması arasında bağıntının olduğunu, öğretim üyelerinin intihal davranışlarına aldırış etmedikleri/önemsemedikleri ve dolayısıyla öğrencilerin intihale kolayca başvurduklarını göstermektedir. Tayfun ve arkadaşlarının yaptığı (2020), “Akademik Sahtekârlık ile İlgili Öğrenci Eğilimlerinin Belirlenmesi: Turizm Fakültesi Örneği” adlı araştırma, öğrencilerin uygun gördükleri koşullarda kopya çekmek başta olmak üzere araştırma sürecinde, proje hazırlarken ve atıf yapma aşamalarında intihale eğimli oldukları göstermektedir. Kösem ve Yoldaş’ın (2018), “Lisansüstü Öğrencilerin Ödevlerinde İnternetten İntihal Yapmaya İlişkin Görüşleri” adlı çalışmasında, 59 sınıf öğretmenliği yüksek lisans öğrencisinin **internetten intihal yapmalarında öğretim görevlerinin rolüne** ilişkin görüşleri araştırılmıştır. Bu çalışma bulgularında öğrencilerin yüksek lisans aşamasına bağlı olarak internetten intihal yapmaya ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir (2018, s. 7). Bilgi (2017), “Nitelikli/Ustaca İntihal: Bir Örnek Vaka” adlı çalışmasında, incelediği bir yüksek lisans teziyle ilgili olarak şu sonuçlara ulaşmıştır: Toplam 113 sayfalık tez metninde, gazetelere yapılan atıflarda intihal yapıldığı, belge atıflarında intihal örneklerine, çalışmalardan / eserlerden / makalelerden doğrudan intihal örneklerine rastlanılmıştır. Bilgi’ye göre tezde birçok intihal türü ustaca yapılmıştır:

“Nitekim tezde atıf yapılan tüm gazetelere, mutlaka başka bir çalışmada atıf var. İşte bu nedenle bu davranış, ‘nitelikli/ustaca intihal’ tanımlamasına uygun düşüyor. Doğrudan veya açık bir şekilde değil, başkasının bulup kullandığı bilgiyi, eğip-bükerek veya kaynağından aynen alıntı yapıp genişleterek, kendi emek verip

bulmuş gibi! Yanıltıcı bilgi aktarmak tam da bu olmalı” (Bilgi, 2017, s. 229).

Bu şekilde üretilen, üstelik hem danışmandan hem de jüriden onay alan bu tezde **kaynaklara ilk kez başvurulmuş izlenimi** yaratılmıştır. Eren’in (2012) “Türkiye Akademisinin Arka Sokaklarından Tez Manzaraları” adlı çalışması, Türkiye’de intihal içeren lisansüstü tezlere odaklanmıştır. Eren’in incelediği bazı tezleri biz bu araştırmada **metin analizi tekniği** ile daha derinlemesine incelediğimizde, bazı tezler arasında Eren’in çalışmada yer almayan başka benzerliklerin var olduğunu gördük. Bu tezlerden üçü aşağıda ele alınmaktadır.

1. Örnek: Metin Analizi

Bu örnekte, 2011’de yazılan bir yüksek lisans tezi ile 2012’de yazılan bir doktora tezi benzerlik açısından karşılaştırılmıştır. Her iki tez de aynı üniversite bünyesinde yapılmış ve **aynı danışman** tarafından yürütülmüştür.

2. MAKİNE ÖĞRENMESİ

Bu tez çalışması iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım veri toplama ve iletim cihazı, ikinci kısım ise web sunucu tarafıdır. İkinci kısım verilerin toplanması, kaydedilmesi, analizi ve değerlendirilmesi kısmıdır. Verilerin toplanması internet ortamında yapılmakta, kaydetme veri tabanı üzerinde gerçekleştirilmektedir. Analiz ve değerlendirme kısmı ise uzman kişi denetiminde makine öğrenmesi metodları ile yapılmaktadır. Uzman kişinin izin verdiği veriler eğitim verileri olarak kabul görmektedir. Eğitim verileri ise geliştirilen yazılımla, makine öğrenmesi algoritmaları için öğrenme amaçlı veriler olarak kullanılmaktadır. Bu sayede geliştirilen yazılımla uzman kişiye ihtiyaç duymadan veriler üzerinde karar verebilme olanakları sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle tezin bu kısmında makine öğrenmesi metodu detaylı olarak anlatılmaktadır.

AI’nın çalışma alanlarını kronolojik olarak üç ana başlık altında toplayabiliriz. Bunlar: Bilişsel modelleme yaklaşımı, sembolik düşünmeye dayanan kavram öğrenme ve bilgi tabanlı sistemlerdir (Kocabaş, 2011).

Bilişsel modelleme yaklaşımı ile birlikte zihinsel süreçlerin nasıl çalıştığına ilişkin teoriler üretilmeye başlandı (Kılıçbaşlan, 2011) ve bu konudaki ilk çalışmalar McCulloch ve Pitts tarafından yapıldı (<http://tr.wikipedia.org>). Bu araştırmacıların önerdiği, yapay sinir hücrelerini kullanan hesaplama modeli, önermeler mantığı, fizyoloji ve Turing’in hesaplama kuramına dayanıyordu. Her hangi bir hesaplanabilir fonksiyonun sinir hücrelerinden oluşan ağlarla hesaplanabileceğini ve mantıksal “ve/veya” işlemlerinin gerçekleştirilebileceğini gösterdiler. Bu ağ yapılarının uygun şekilde tanımlanmaları halinde öğrenme becerisi kazanabileceğini de ileri sürdüler. Daha sonra Newell ve Simon, insan gibi düşünme yaklaşımına göre üretilmiş ilk program olan Genel Sorun Çözücü’yü geliştirmişlerdir. Simon, daha sonra fiziksel simge varsayımını ortaya atmış ve bu kuram, insandan bağımsız zeki sistemler yapma çalışmalarına uğraşanların hareket noktasını oluşturmuştur. Simon’un bu tanımlaması bilim adamlarının AI’ya yaklaşımlarında iki farklı akımın ortaya çıktığını belirginleştirmesi açısından önemlidir: Sembolik Yapay Zekâ ve Sıbetetik Yapay Zekâ (<http://tr.wikipedia.org>).

Metin 1: Doktora Tezinden Bir Bölüm (2012:9).

Sembolik Yapay Zekâ ya da diğer bir deyişle sembolik düşünmeye dayanan kavram öğrenme temel olarak mantık kurallarına dayanarak akıllı sistemler üretmeyi amaçlayan bir yaklaşım içerisinde olmuştur. Modern mantığın ve modern felsefenin kurucusu Alman mantıkçısı Gottlob Frege (1848-1925) “Matematik mantığın uygulama alanıdır,” görüşünden hareketle matematiğin, mantığın aksiyomatik sistemi üzerine kurulabileceğini düşünmüştür. Bu düşünceden hareket ederek aritmetiğin temelleri konusundaki felsefi çalışmaları için bir mantık sistemi geliştirmiştir (Kocabaş, 2011).

Metin 3: Doktora Tezinin Başka Bir Bölümü (2012).

5. MAKİNE ÖĞRENMESİ

AI’nın **çalışma alan**larını kronolojik olarak üç ana başlık altında toplayabiliriz. Bunlar: Bilişsel modelleme yaklaşımı, sembolik düşünmeye dayanan kavram öğrenme ve bilgi tabanlı sistemlerdir (Kocabaş, 2011).

Bilişsel modelleme yaklaşımı ile birlikte zihinsel süreçlerin nasıl çalıştığına ilişkin teoriler üretilmeye başlandı (Kılıçbaşlan, 2011) ve bu konudaki ilk çalışmalar McCulloch ve Pitts tarafından yapıldı (<http://tr.wikipedia.org>). Bu araştırmacıların önerdiği, yapay sinir hücrelerini kullanan hesaplama modeli, önermeler mantığı, fizyoloji ve Turing’in hesaplama kuramına dayanıyordu. Her hangi bir hesaplanabilir fonksiyonun sinir hücrelerinden oluşan ağlarla hesaplanabileceğini ve mantıksal “ve/veya” işlemlerinin gerçekleştirilebileceğini gösterdiler. Bu ağ yapılarının uygun şekilde tanımlanmaları halinde öğrenme becerisi kazanabileceğini de ileri sürdüler. Daha sonra Newell ve Simon, insan gibi düşünme yaklaşımına göre üretilmiş ilk program olan Genel Sorun Çözücü’yü geliştirmişlerdir. Simon, daha sonra fiziksel simge varsayımını ortaya atmış ve bu kuram, insandan bağımsız zeki sistemler yapma çalışmalarına uğraşanların hareket noktasını oluşturmuştur. Simon’un bu tanımlaması bilim adamlarının AI’ya yaklaşımlarında iki farklı akımın ortaya çıktığını belirginleştirmesi açısından önemlidir: Sembolik Yapay Zekâ ve Sıbetetik Yapay Zekâ (<http://tr.wikipedia.org>).

Metin 2: Yüksek Lisans Tezinden Bir Bölüm (2011:29).

Sembolik Yapay Zekâ ya da diğer bir deyişle sembolik düşünmeye dayanan kavram öğrenme temel olarak mantık kurallarına dayanarak akıllı sistemler üretmeyi amaçlayan bir yaklaşım içerisinde olmuştur. Modern mantığın ve modern felsefenin kurucusu Alman mantıkçısı Gottlob Frege (1848-1925) “Matematik mantığın uygulama alanıdır,” görüşünden hareketle matematiğin, mantığın aksiyomatik sistemi üzerine kurulabileceğini düşünmüştür. Bu düşünceden hareket ederek aritmetiğin temelleri konusundaki felsefi çalışmaları için bir mantık sistemi geliştirmiştir (Kocabaş, 2011).

Metin 4: Yüksek Lisans Tezinin Başka Bir Bölümü (2009).

Her iki tezde de aynı başlıklar ve bire bir aynı alıntılar, aynı kaynaklar hiçbir değişikliğe uğramadığı hatta “Matematik mantığın uygulama alanıdır;” cümlesinde de görüldüğü üzere virgülüne kadar bire bir aynı olduğu görülmektedir. İntihalin tanımında yer alan “**kaynak göstermeme**” durumundan ziyade, bir “**kopyala-yapıştır**” durumuna işaret etmektedir. Tarihler göz önünde bulundurulduğunda ve aynı danışman tarafından yürütülen tezlerdeki benzerlik, intihalin türleri arasında **hem klonlama hem de kopyalamaya** örnektir. Toprak’ın araştırmasında (2017, s. 8) hesaplanan benzerlik oranları, yapılan tezlerin özgün olmadığı hem kuramsal hem de yöntemsel boyutta birbirini tekrar eden çalışmalar olduğu belirtilmektedir. Bu noktada karşılaştırılan tezlerde benzerliklerin fazla olduğu, üretilen bilginin yeni olmadığı, kendini tekrar ettiği görülmektedir.

2. Örnek: Metin İçerik Analizi

Bu örnekte karşılaştırılarak analiz edilen iki **doktora tezi** de 2006 tarihli olup **farklı üniversitelerde** fakat **aynı danışman** tarafından yürütülmüştür. Farklı iki tezin aynı danışman tarafından yürütülmesi ve akademik camiada bu tür intihalin görmezden gelinmesi elzem bir duruma işaret etmektedir. Bu iki tezdeki benzerliği, daha içeriğini analiz etmeden başlıklarda görmek mümkündür. İki doktora tezinden biri Balıkesir Üniversitesi, diğeri Uludağ Üniversitesi bünyesinde dir.

<p>\mathbb{F}_p SONLU CİSİMLERİNDEKİ $y^2=x^3+ax^2+a^3$ BACHET ELİPTİK EĞRİLERİ ÜZERİNDEKİ RASYONEL NOKTALAR</p>	<p>3. \mathbb{F}_p SONLU CİSİMLERİNDEKİ $y^2=x^3-n^2x$ FREY ELİPTİK EĞRİLERİ ÜZERİNDEKİ RASYONEL NOKTALAR</p>
<p>2.1. Bachet Eliptik Eğrileri</p> <p>p asal iken karakteristiği 2 ve 3'ten farklı olan \mathbb{F}_p sonlu cisminde tanımlı basitleştirilmiş Weierstrass normal formundaki</p> $E: y^2 = x^3 + Ax + B \quad (A, B \in \mathbb{F}_p, B \neq 0)$ <p>eğrisini ele alalım. $A = 0$ durumunda elde ettiğimiz eliptik eğri</p> $y^2 = x^3 + B$ <p>“Bachet eliptik eğrisi” (ya da Mordell eğrisi) olarak adlandırılır. Çalışmamızda \mathbb{F}_p sonlu cisminde $B = a^3$ durumundaki</p> $y^2 = x^3 + a^3 \quad (a \in \mathbb{F}_p^*) \quad (8)$ <p>Bachet eliptik eğrilerini inceleyeceğiz. Bu bölümde verdiğimiz örneklerde nokta sayısı hesaplamalarında Maple ve Visual Basic programları kullanılmıştır. Burada ilk olarak şu iki önemli sonucu verebiliriz.</p>	<p>3.1 Frey Eliptik Eğrileri</p> <p>p asal iken karakteristiği 2 ve 3'ten farklı olan \mathbb{F}_p sonlu cisminde tanımlı basitleştirilmiş Weierstrass normal formundaki</p> $E: y^2 = x^3 + Ax + B \quad (A, B \in \mathbb{F}_p, A \neq 0)$ <p>eğrisini ele alalım. \mathbb{F}_p sonlu cisminde $A = -n^2$ ve $B = 0$ durumunda elde ettiğimiz</p> $y^2 = x^3 - n^2x \quad (n \in \mathbb{F}_p^*) \quad (3.1.1)$ <p>“Frey eliptik eğrileri”ni inceleyeceğiz. Bu bölümde verdiğimiz örneklerde nokta sayısı hesaplamalarında Maple ve Visual Basic programları kullanılmıştır [22]. Burada ilk olarak şu iki önemli sonucu verebiliriz.</p>

Metin 1: Doktora Tezinden Bir Bölüm (2006:40)

Metin 2: Doktora Tezinden Bir Bölüm (2006:40)

Bu iki tezde de benzerliklerin birçok sayfada aynı olduğu, tezlerde bire bir kopyalama olduğu anlaşılmaktadır. Hem tez sayfalarının benzerliği hem de giriş-gelişme-sonuç bölümlerindeki aşamaların benzerliğini görmek mümkündür. Bu noktada konu benzerlikleri ve içerik benzerliklerinin tek bir noktada ayrıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Başlıktaki tek kelimenin değişikliği tüm tez içeriklerinde aynı şekilde farklılık göstermektedir. Sözgelimi, 2006 tarihli doktora tezinin üçüncü sayfasında yer alan cümle aşağıda verilmiştir:

Son yirmi otuz yıldır eliptik eğriler hem sayılar teorisinde hem de buna bağlı olan kriptografi gibi teorilerde giderek artan bir önem kazanmaya başlamıştır. Örneğin 1980'lerden itibaren eliptik eğriler kriptografide, çarpanlara ayırma ve asallık testlerinde kullanılmaya başlamıştır. Benzer şekilde 1980'li ve 1990'lı yıllarda Fermat'ın son teoreminin ispatında da eliptik eğriler kullanılan en önemli kavram olmuştur.

Metin 3: Doktora Tezinin Başka Bir Bölümü (2006)

Aynı cümleye 2006 tarihli diğer doktora tezinin üçüncü sayfasında da rastlamaktayız.

Son otuz yıldır eliptik eğriler, sayılar teorisi ve kriptografi gibi alanlarda giderek artan bir önem kazanmıştır. 1980'li yıllardan itibaren eliptik eğriler kriptografide, çarpanlara ayırma ve asalılık testlerinde kullanılmaya başlanmıştır. Benzer şekilde 1980'li ve 1990'lı yıllarda Fermat'nın son teoreminin ispatında kullanılan en önemli kavram eliptik eğriler olmuştur.

Metin 4: Doktora Tezinin Başka Bir Bölümü (2006)

Her iki cümlede birkaç sözcük ve söz öbeklerinin değiştirildiği görülmektedir. Diğer dikkat çeken durum ise kaynağın belirtilmemesidir. Bu benzerlik, intihalin bir başka türü olan **"bul ve kaldır"** türünü örneklemektedir. **Bul ve kaldır**, kaynağın esas içeriğini değiştirmeden sadece anahtar kelimeler ve ifadeleri değiştirme olarak tanımlanmaktadır (Yaşar, 2018, s. 38).

3. Örnek: Metin İçerik Analizi

Bu bölümde incelenecek iki farklı tezden birincisi 2000 tarihli, ikincisi ise 2002 tarihli olup **aynı danışman** tarafından yürütülmüştür. Her iki tezin dili İngilizce olup Yankee-Hood kâğıt kurutucu incelenmiş, kurutma değişkenlikleri açıklanmıştır. Bu tezlerle ilgili tez karşılaştırma raporuna ulaşılmış ve tescillendiği görülmüştür. Söz konusu raporda (2012) "iki tez de aynı danışmanın gözetiminde olup farklı dönemlerde hazırlanmıştır. Her iki tezin inceleme jürisindeki beş kişiden dördü aynı olup tezlerin incelendiği konuların örtüştüğü görülmüştür. İki tez de İpek Kâğıt fabrikasındaki kâğıt kurutma sistemlerinin verimliliği incelenmiştir."

Aynı raporda incelenen konuların ve 2002 tarihli yüksek lisans tezinin metin akışı ve bilgilerin sunuş sırası 2000 tarihli yüksek lisans tezini yakından takip ettiği görülmüştür. 2002 tarihli yüksek lisans tezinin sadece ana metnin %16,5'inin kopyalandığı tespit edilmiş ve dünyada genel görmüş tanımlamaya göre intihal olayının varlığı kabul edilmiştir.

2002 tarihli yüksek lisans tezine ilişkin bir diğer durum da yaptırımların ülkemizde ne kadar uygulanıp uygulanmadığıyla ilgilidir. Teze, Ulusal Tez Merkez'inden ulaşılmamakta ve şu uyarıyla karşılaşılmaktadır: "Bu tezin, veri tabanı üzerinden yayınlanma izni bulunmamaktadır. Yayınlanma izni olmayan tezlerin basılı kopyalarına üniversite kütüphaneniz aracılığıyla (TÜBESS üzerinden) erişebilirsiniz."

Bu bağlamda YÖK kanun taslağı önerisinin Ocak 2013 tarihli metninde başta intihal olmak üzere öğrencilere ilişkin disiplin hükümlerinde esneklik tanındığı görülmüştür. Bu taslağın 78. maddesinin (2) fıkrasında, disiplin cezası gerektiren eylemler için eylemleri işleyenlere eylemin ağırlık derecesine göre uyarma, kınama, bir haftadan bir aya kadar uzaklaştırma, bir yarıyıl veya iki yarıyıl uzaklaştırma, yükseköğretim kurumundan çıkarma cezalarından birisinin verilmesi önerilmiştir (Gücükoğlu ve Reis, 2014). Ancak Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'da 26. maddenin 5. fıkrasında da üniversite öğretim mesleğinden çıkarma cezasını gerektiren fiil olarak "başkalarının özgün fikirlerini, metotlarını, verilerini veya eserlerini bilimsel kurallara uygun biçimde atıf yapmadan kısmen veya tamamen kendi eseri gibi göstermek" şeklinde ifade edilmiştir. Türkiye Anayasası'nın üçüncü kısım, birinci bölümünün 76. maddesinde yüz kızartıcı suçlar şöyle sıralanmıştır: zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi (...). Dolayısıyla kanunda gösterilen suçlar ve belirtilen eylemler arasında intihale yer verilmediğinden, intihal suçu yüz kızartıcı suçlardan sayılmamaktadır (Yavuzdoğan, 2017, s. 248).

4. Örnek: Metin İçerik Analizi

Aynı üniversite bünyesinde **aynı danışman** tarafından yürütülen ve **aynı tarihli** iki tezlerden biri doktora tezi diğeri ise yüksek lisans tezidir. İki tezin karşılaştırma raporuna göre (2012) her iki tezde de deneysel plazma fiziği alanında bir çalışma yapılmıştır. Aynı döneme ve aynı danışmana denk gelmesinden ötürü birçok alanda esinlenmek adı altında bir örtüşme olabilir fakat tezlerin karşılaştırılması sonucu beklenin çok üstünde benzerliğin olmasından ötürü ve **kopyala-yapıştır** eylemiyle intihal yapıldığı tespit edilmiştir.

Irving Langmuir invented electrostatic plasma probes in the year 1924. The devices which he were developed relatively simple and the first plasma diagnostic instruments also still bear his name, as electrostatic probes are most commonly referred to as "Langmuir probes". Electron density, ion density, electron temperature, plasma potential and floating potential can be measured by probes. The exactness in measuring these plasma properties rely on the particular condition in which they are utilized. Their function is limited to cool plasmas which will not melt or rapidly erode their surfaces because they are material probes that must be inserted into the plasma. From the aspect of construction and operation they presents simple methods, but the interpretation of their data can be quite complex [27].

Metin 1: Yüksek Lisans Tezinden Bir Bölüm (2006:20)

Tez-1, s.24: *Electrostatic plasma probes were invented by the scientist Irving Langmuir in the year 1924. His relatively simple devices were the first plasma diagnostic instruments and still bear his name, as electrostatic probes are most commonly referred to as "Langmuir probes". They are capable of measuring electron density, ion density, electron temperature, plasma potential and floating potential. Their*

accuracy in measuring these plasma properties depends on the particular situation in which they are used. Their use is limited to cool plasmas which will not melt or rapidly erode their surfaces because they are material probes that must be inserted into the plasma. Despite their simple construction and operation, the interpretation of their data can be quite complex[24].

Metin 2: Doktora Tezinden Bir Bölüm (2006:20)

İntihal kapsamı içerisinde etik dışı uygulamalar şöyle sınıflandırılmaktadır: Başkasının eserini kendisininmiş gibi gösterme, atıf yapmadan bir başkasının sözünü ve fikrini kopyalama, kaynakçada kaynağın ismini belirtmeme, alıntının kaynağı hakkında yanlış bilgi verme, atıf yapmadan sözcükleri değiştirerek bir cümle yapısını kopyalamak, bir kaynaktan çok fazla söz ve fikir, kaynak gösterilsin ya da gösterilmesin, kopyalanarak raporun büyük bir kısmını oluşturmasıdır (Yaşar, 2018, s. 38).

Bu iki tezin karşılaştırılması sonucunda da 2006 tarihli yüksek lisans tezinin birçok kısmını 2006 tarihli doktora tezinden kopyaladığı, atıf yapmadan kelimeler üzerinde çok az değişiklik yaptığı da karşılaştırma raporunda tespit edilmiştir. Ulusal Tez Merkezi'nde 2006 tarihli yüksek lisans tezine halen ulaşılmakta ve 2006 tarihli doktora tezine ise ulaşılamamıştır. Belli çalışmalar incelendiğinde intihalin farklı nedenlere bağlı olarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu bağlamda Orhan ve Günay'ın (2014) çalışmasına göre

öğretim görevlilerinin her yıl aynı konuyu veriyor olması, öğrencilerin intihal yapmalarına neden olmaktadır.

Bu çalışmanın bulgularından yola çıkarak elde edilen sonuçlar, tez yazım sürecindeki danışmanların gerekli tedbirleri almadığı, lisansüstü öğrencilerin tezi yazarken intihal yapma eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda danışmanların etik kurallara uyma kriterlerine ve lisansüstü öğrencilerin araştırma etiğine uygun davranmadıkları açısından, İberahim vd. (2013) ve Tayfun vd. (2020) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarıyla örtüştüğü de görülmektedir.

İntihalin nedenleri arasında gerekli eğitimin alt kademelerden başlamaması ve üniversiteye gelen bir öğrencinin bilimsel araştırma tecrübelerinin kazanmadığını göz önünde bulundurarak Ünal ve Uçak'ın (2017) çalışmasında Hacettepe Üniversitesi ve Kuzey Karolina Üniversitesi'ndeki lisans öğrencilerinin intihal ve kopya konusundaki görüş ve davranışları karşılaştırılmalı olarak incelenmiştir. Etik kurallar çerçevesinde bir bilimsel/durum araştırmasının nasıl yapılması gerekliliği ile ilgili, Hacettepe Üniversitesi'ndeki öğrenciler ile Kuzey Carolina Üniversitesi öğrencileri arasında oldukça farklı sonuçlar tespit edilmiştir. Kuzey Carolina Üniversitesi'ndeki öğrencilerin %97'si üniversiteden önce bu araştırma eğitimini aldıklarını belirtirken Hacettepe Üniversitesi'ndeki öğrencilerin sadece %28'i bu eğitimi aldıklarını belirtmiştir. Dolayısıyla etik kurallar bağlamında Türkiye'de öğrencilerin bir araştırmanın nasıl yapılacağına dönük bir eğitim almadan üniversiteye başladıkları görülmektedir. Nitekim her iki üniversite öğrencilerinin atıf yapma, kaynakça gösterimi ve intihal kavramı hakkında yeterli bilgilere sahibi olup olmadıkları da ifade edilmiştir (Ünal ve Uçak, 2017, s. 183-190).

4. Sonuç ve Öneriler

İntihal, başkasının çalışmasına paralel ve benzerliklerin tespit edildiği, kendisine aitmiş gibi kaynak göstermeden kopyalamak, alıntıyı kasten tırnak içine almamak ve/veya bilmemek, alıntının kaynağını verirken hatalı künye bildirim ve kaynağa ulaşmayı zorlamak, kelimeleri az ölçüde değiştirerek tüm bölümü kopyalamak gibi yazma davranışlarıyla ortaya çıkar. Nitekim intihal öylesine bir hata ile değil, **etik dışı** davranışlarla açıklanır. YÖK'ün 2016'da *Resmî Gazete*'de yayımlanan kanuna göre, intihal yapan yazar eğer ki bir akademisyen ise **meslekten ihraç cezası** gerektiren bir davranıştır.

Örneklere de anlaşılacağı üzere **yazarın sorumluluğu birincil, danışmanların sorumluluğu ikincil** önemdedir. Bilimsel bir çalışmanın tasarlanması, yürütülmesi ve yazıya dökülmesinde etik kurallara bağlı kalmak ve her üniversite bünyesinde yer alan tez yazım kılavuzundaki kurallara uymak zorunludur. Ve bu zorunluluk, akademik danışman tarafından denetlenir. Aslında etik kurallar sadece meslek etiği olarak değil, yasaların öngördüğü tüm etik kurallara uyma gerekliliği şeklinde algılanmalıdır.

Türkiye'de son yıllarda bilimsel araştırma konusunda hızlı bir artış olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Webometrics (2018) verilerine göre ilk 450 üniversite içinde Türkiye'den hiçbir üniversite yer almamıştır. Birçok uzman, bunun başlıca sebebi olarak Türk akademisinin intihal alışkanlığı gösterilmektedir (Yaşar, 2018, s. 42). Türkiye, korsan/sahte akademik dergiler alanında yapılan araştırmalara göre, en çok **sahte akademik dergi** çıkarılan üçüncü ülkedir (Çetinkaya, 2019, s. 548). Bu durum, Türkiye'de yazınsal bilim etiğinde ciddi tehlikelerin olduğunu göstermiştir. Tez savunmasında yer alan jüriler ve akademik dergilerin hakem kurulları, üniversitelerde görevli akademisyenlerden oluşmaktadır. Üniversiteler bir nevi etik ve teknik yeterlilik koşulları denetleme görevi üstlenmektedir. Genelde bilimsel araştırmalar üniversite bünyesinde yapılmaktadır. Etik dışı davranışların görmezden gelinmemesi hem jürilerin hem de üniversite yönetiminin sorumluluğundadır.

İntihallerin, etik ihlallerin bir noktada durdurulması ve düzeltilmesi gerekmektedir: Gerek lise gerek lisans gerekse de lisansüstü öğrencilere, bilim etiği gibi etik anlayışı geliştirmeye yönelik derslerin verilmesinin yanı sıra intihallerin saptanmasına, intihalin önlenmesine ve fark edilmesine yönelik programlar hakkında bilgi verilebilir ve bu programlar uygulanabilir. Öğretim üyelerinin proje/tez/ödev/rapor vs. değerlendirme aşamasında etik kurallara bağlı olduğu kanısını belirtmesiyle söz konusu öğrencilerin intihale düşmesi önlenebilir ve dolayısıyla bilimsel etik kurallara daha uygun davranması teşvik edilebilir. İntihal bir anlamda farkında olmadan yapılmaktadır; bu durumla ilgili çalışmaları da (Dey ve Sobhan, 2006; Başpınar ve Çakıroğlu, 2019) göz önünde bulundurarak intihalle ilgili bilgilerin eğitimin ilk başlarından itibaren verilmesi gerekliliğidir; intihal yapan kişinin intihalin neleri kapsadığını bilmeyişinden dolayı etik kuralların yerleşmediği görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilere verilen bilim etiği, eğitimin alt kademelerinden başlayabilir ve bu konudaki eğitim daha çok desteklenebilir.

5. KAYNAKÇA

- Aksan, D., Erzan, A., Güriz, A., & Öztürk, O. (2002). *Bilimsel Araştırmada Etik ve Sorunları*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları.
- Al, U., & Coştur, R. (2007). Türk Psikoloji Dergisi'nin Bibliyometrik Profili. *Türk Kütüphaneciliği*, 21(2), 142-163.
- Bilgi, N. (2017). Nitelikli/Ustaca İntihal: Bir Örnek Vaka. *Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*(III/3), 209-231.
- Çetinkaya, R. (2019). Eğitimde Bilimsel Yayın Etiğine Büyüyen Tehdit: Sahte Dergiler ve Kongreler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (50), 548-576.
- Dey, S.K., & Sobhan, M.A. (2006). *Impact of Unethical Practices of Plagiarism on Learning, Teaching and Research in Higher Education: Some Combating Strategies*. Şubat 5, 2021 tarihinde IEEE: <https://ieeexplore.ieee.org/document/4141654?reload=true&arnumber=4141654> adresinden alındı.
- Gönç Şavran, T. (2009). Sosyolojide nicel ve nitel araştırma yöntemleri. N. Suğur (Dü.) içinde, *Sosyolojide araştırma yöntem ve teknikleri* (s. 78-96). Eskişehir: Açık Öğretim Yayınları.
- Gücükoğlu, B., & Ayaz Reis, Z. (2014, Şubat). *Türkiye'de ve Dünyada İntihalin Yaptırımları*. Şubat 7, 2021 tarihinde Akademik Bilişim Konferansları: <https://ab.org.tr/ab14/bildiri/323.pdf> adresinden alındı.
- Gümüşgül, O., Üstün, Ü. D., Işık, U., & Demirel, D. H. (2013). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin akademik sahtekarlık eğilimi düzeylerinin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 11(2), 131-138.
- Iberahim, H., Hussein, N., Samat, N., Noordin, F., & Daud, N. (2013). Academic dishonesty: Why business students participate in these practices? *Procedia-Social and Behavioral Sciences*(90), 152-156.
- Işıklı, Ş. (2014). Büyük Veri, Epistemoloji ve Etik Tartışmalar. *Online Academic Journal of Information Technology*, 5(17), 89-122.
- Karınca, E. (2002). Fikri Hakkın Biçim ve İçerik Olarak Korunması. *Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı* (s. 629-642). içinde Ankara: Ankara Barosu Yayınları.
- Kıral, B., & Saracaloğlu, S. (2018). Akademik Sahtekarlık Eğilimi ile Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Arasındaki İlişki. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 323-359.
- Metin 1 (Örnek 1): Kocamaz, F. (2012). *Makine Öğrenmesi Tabanlı Bir Uzman Sistem Tasarımı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Metin 2 (Örnek 1): Aydın, F. (2011). *Kalp Ritim Bozukluğu Olan Hastaların Tedavi Süreçlerini Desteklemek Amaçlı Makine Öğrenmesine Dayalı Bir Sistemin Geliştirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Metin 1 (Örnek 2): Soydan, G. (2009). *Sonlu Cisimler Üzerinde Bachet Eliptik Eğrileri*.

- Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Metin 2 (Örnek 2): İkikardeş, N. Y. (2009). *Sonlu Cisimler Üzerinde Frey Eliptik Eğrileri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Metin 1 (Örnek 3): Önel, S. (2000). *Energy Optimization of the Yankee Hood Dryer*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Metin 2 (Örnek 3): Toppare, A. S. (2002). *The Energy Analysis and the Multivariable Energy Optimization of a Yankee Hood Dryer*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Metin 1 (Örnek 4): Ebru Dağtekin, O. A. (2006). *Measurement of nonuniform magnetized argon plasma discharge parameters*. Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Metin 2 (Örnek 4): Akbar, D. (2006). *The non-uniform Argon DC glow discharge system parameters measured with fast three couples of double probe*. Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Odabaşı, F., Birinci, G., Kılıçer, K., Şahin, M., Akbulut, Y., & Şendağ, S. (2007). Bilgi İletişim Teknolojileri ve İnternet’le Kolaylaşan Akademik Usulsüzlük. *Sosyal Bilimler Dergisi*(1), 503-518.
- Orhan, F., & Günay, A. (2014). Üniversite Öğrencilerinin İnternet Tabanlı Akademik Usulsüzlük Nedenlerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 15(1), 176-190.
- Özden, M., Özdemir Özden, D., & Biçer, B. (2015). Akademik Usulsüzlük: Öğretmen Adaylarının Görüşleri ve Deneyimleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 505-525.
- Özenç Uçak, N., & Birinci, H. G. (2008). Bilimsel Etik ve İntihal. *Türk Kütüphaneciliği*, 22(2), 187-204.
- Özenk Uçak, N., & Ünal, Y. (2015). Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge yönetimi bölümü öğrencilerinin akademik sahtekârlık ve intihal konusundaki görüşleri. *Prof. Dr. İrfan Çakın’a armağan*, 251-264.
- Öztürk Başpınar, N., & Çakıroğlu, D. (2019). Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Üniversite Öğrencilerinin Akademik Sahtekârlık Eğilimleri ile İlişkisi. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 14(6), 3355-3376.
- Tayfun, A., Aysen, E., & Silik, C. E. (2020). Akademik Sahtekârlık ile İlgili Öğrenci Eğilimlerinin Belirlenmesi: Turizm Fakültesi Örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 8(4), 2621-2638.
- Toprak, Z. (2017). Türkiye’de Akademik Yazı: İntihal ve Özgünlük. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 32(2), 1-12.
- Ünal, M., Toprak, M., & Başpınar, V. (2012). Bilim Etiğine Aykırı Davranışlar ve Yaptırımlar: Sosyal ve Beşeri Bilimler İçin Bir Çerçeve Önerisi. *Amme İdaresi Dergisi*, 45(3), 1-27.
- Ünal, Y., & Özenç Uçak, N. (2017). Farklı Eğitim ve Kültürlerdeki Üniversite Öğrencilerinin İntihale İlişkin Görüş ve Davranışları. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 34(1), 177-194.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112), 7-17.
- Yoldaş, C., & Kösem, V. C. (2018). Lisansüstü Öğrencilerin Ödevlerinde İnternette İntihal Yapmaya İlişkin Görüşleri. *DPÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 1-9.